

Tekenen in de Tijd 97

30 mei-5 juni 2021

Vanwege de 800ste sterfdag van Dominicus schreef de paus de dominicanen een brief. Daarin geeft hij zijn visie op de actuele rol van de dominicanenorde in de verkondiging van het evangelie. Erik Borgman ziet er een bevestiging in van de koers van het Huis van Dominicus.

Op Tweede Pinksterdag stuurde paus Franciscus een brief aan de algemeen overste (Magister) van de dominicanenorde, Gerard Timoner. Op 24 mei herdenken de dominicanen de zogenoemde *translatio* van de heilige Dominicus, de overbrenging in 1233 van zijn lichaam van het graf waar het oorspronkelijke was begraven, naar een plaats waar hij naar behoren kon worden vereerd. Alles wat we van Dominicus weten, wijst erop dat hijzelf waarschijnlijk liever had gehad dat zijn lichaam op zijn oorspronkelijk plaats was gebleven. Het was op zijn eigen verzoek dat hij begraven was 'onder de voeten van zijn broeders'. In zijn brief herinnert de paus er nog eens aan dat Dominicus niet wilde dat hij vader abt of prior werd genoemd. Hij wilde ook op dit punt het evangelie serieus nemen en zich naar Jezus' vermaning geen meester, vader, of leraar laten noemen, want 'de grootste van jullie zal jullie dienaar zijn' (Matteüs 23,8-11).

Nu is het voor dominicanen eerlijk gezegd altijd een behoorlijke strijd geweest om wat dit betreft in het spoor van Dominicus te blijven. Dominicanen zijn predikers en predikers willen worden gehoord. Het is haast onvermijdelijk dat zij – wij – ook enigszins ijdel zijn. Wij willen in de schijnwerpers staan. Natuurlijk gaat het om het evangelie dat je uitlegt, maar als je er iets in denkt te hebben gevonden dat nog niet eerder werd gezien, begint je borst bijna vanzelf te zwellen. Natuurlijk gaat het om het inzicht dat of de aansporing die je verwoordt, maar je kunt moeilijk *niet* proberen het beter of scherper of aansprekender te verwoorden dan anderen. Ik weet wat ik zeg. Toch bestaat er een authentieke dominicaanse nederigheid. Dat de grote theoloog Edward Schillebeeckx (1914-2009) toen hij al diep in de tachtig was nog uitvoerig kon vertellen wat hij allemaal nog wilde onderzoeken en doorgronden, vond ik ontroerend. Het maakte mij – zo paradoxaal is het! – trots dat ik hem mijn leermeester en mijn medebroeder mocht noemen. Zo wilde ik ook oud worden. In de woorden van Paulus: 'vergetend wat achter me ligt en me richtend op wat voor me ligt' (Filippenzen 3,13).

Dit jaar is het 800 jaar geleden dat Dominicus stierf. Maar in zijn brief spoort de paus ons aan vooruit te blijven kijken. Hij stelt dat de dominicanen een belangrijke rol te spelen hebben bij het zoeken naar de toekomst van de kerk. Hij noemt drie redenen om te denken dat de Orde in staat kan zijn tot een 'hernieuwde verkondiging van het evangelie, een die kan spreken tot de harten van de mannen en vrouwen van onze tijd en in hen een dorst kan opwekken naar de komst van Christus' rijk van heiligheid, gerechtigheid en vrede'. De eerste reden is de synodale structuur van de Orde, waarover ik vorige week al schreef. Iedereen heeft de kans om de koers mede te bepalen en niemand heeft de mogelijkheid de koers alleen te bepalen. Zo getuigt de Orde volgens paus Franciscus van een evangelisch broeder- en zusterschap waarin iedereen zijn of haar waardigheid heeft en haar of zijn plaats kan vinden.

De tweede reden is de bewogenheid van de leden van de dominicanenorde met mensen in de periferie van de samenleving. De paus noemt in dit verband niet alleen Dominicus zelf, die tijdens een hongersnood zelfs zijn boeken verkocht om de armen

te kunnen voeden, en andere dominicaanse heiligen. Hij prijst nadrukkelijk ook het werk van actieve dominicaanse zusters in de gezondheidszorg en het onderwijs, en het werk van dominicaanse leken. Zij maken, schrijft de paus nadrukkelijk, 'de belangrijke, ja onmisbare rol [duidelijk] van leken in het werk van de evangelisatie'. Dit is voor ons als Huis van Dominicus, gedragen door mensen die volgens de rooms-katholieke kerkorde leken zijn, een aansporing verder te gaan op de ingeslagen weg en al doende de toekomst van de kerk in onze streken te blijven verkennen.

Ten derde noemt de paus het theologische werk van dominicanen en bedankt hij hen voor deze dienst aan de kerk. Hij schrijft:

Door de eerste broeders naar de opkomende universiteiten in Europa te sturen, erkende Dominicus het vitale belang om toekomstige predikers een gezonde en solide theologische vorming te geven, gebaseerd op de heilige Schrift, de vragen respecterend die door de rede worden gesteld en erop voorbereid een gedisciplineerde en respectvolle dialoog aan te gaan ten dienste van Gods openbaring in Christus.

Interessant genoeg noemt de paus hier tegen de gewoonte in *niet* de naam van de middeleeuwse dominicaan Thomas van Aquino (ong. 1225-1274). In plaats daarvan spreekt hij over het veel bredere 'intellectuele apostolaat van de Orde, haar talrijke scholen en instellingen voor hoger onderwijs, haar cultivering van de gewijde wetenschappen en haar aanwezigheid in de wereld van de cultuur.' Het heeft allemaal geholpen de geesten en de harten van mensen tot Christus te brengen, schrijft paus Franciscus. Elders in zijn brief noemt de paus wel de namen van Francisco de Vitoria (1483-1546) die in Salamanca een internationaal rechtssysteem ontwikkelde dat was gebaseerd op universele mensenrechten. Van daaruit kwamen de dominicanen António de Montesinos (ong. 1475-1540) en Bartolomé de Las Casas (1484-1566) in Latijns-Amerika en Domingo de Salazar (1512-1594) in Azië ertoe de waardigheid en de rechten te verdedigen van de inheemse volkeren.

Paus Franciscus ziet blijkens zijn brief in de dominicanenorde een combinatie van intellectuele gerichtheid op waarheid en praktische naastenliefde, gedragen door onderlinge broeder- en zusterschap. Zo zette Dominicus op zijn manier het evangelie opnieuw centraal in het leven van de kerk, zoals tijdgenoot Franciscus van Assisi dat op zijn eigen manier ook heeft gedaan. Onder andere door – heel anders dan Franciscus en Clara, maar ook heel anders dan bijvoorbeeld Ignatius van Loyola, de stichter van de jezuïeten – als persoon vrijwel geheel schuil te gaan in de vruchten van zijn inzet: zijn Orde van Predikers.

Magister Gerard noemt in een interview de relatieve onbekendheid van Dominicus een zegen:

Het betekent dat niet de persoon van Dominicus maar zijn boodschap en de missie van de prediking voorop staan. Het is veelbetekenend dat er geen enkele toespraak of preek bekend is van de stichter van de Orde van Predikers. [...] De orde die hij stichtte is zijn preek door de eeuwen heen en dominicanen prediken het evangelie op heel verschillende manieren.

Ook vanuit het praalgraf in Bologna waar het lichaam van Dominicus nu ligt, blijft hij zo zijn volgelingen aansporen ons te richten op wat voor ons ligt: 'de hemelse

roeping die God in Christus Jezus tot ons richt'. Wij mogen Gods aanwezigheid, nabijheid en reddende kracht verkondigen waarvan wij ook zelf steeds opnieuw ontdekken te leven.

Erik Borgman, lekenDominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus

De Engelse tekst van de brief van de paus is [hier](#) te vinden: Een Nederlandse vertaling staat [hier](#). Magister Gerard Timoner schreef een antwoord, dat [hier](#) is te vinden.